

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра психології

**Методичні вказівки
для практичних занять з курсу**

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПСИХОЛОГІЇ

**для студентів спеціальності 053 «Психологія»
всіх форм навчання**

Тернопіль – 2025

Укладач:

Стоцький Я. В. – проф., д-р. іст. наук, професор кафедри
психології ТНТУ ім. Івана Пулюя.

Рецензенти:

Вишньовський В. В. – доц., канд. психол. наук,
завідувач кафедри психології ТНТУ ім. Івана Пулюя.

Періг І. М. – доц., канд. психолог. наук, доцент кафедри
психології ТНТУ ім. Івана Пулюя.

Методичний посібник розглянуто й затверджено на засіданні кафедри психології
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.
Протокол № 5 від 12.11.2024 р.

Схвалено та рекомендовано до друку на засіданні науково-методичної комісії факультету
економіки та менеджменту
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.
Протокол № 5 від 29. 11. 2024 р.

М 54 Методичні вказівки для практичних занять з курсу «Методологія та організація
наукових досліджень з психології» для студентів спеціальності 053 «Психологія» всіх
форм навчання / укладач : Стоцький Я. В. Тернопіль : ТНТУ, 2025. – 20 с.

Методичні вказівки для практичних занять з курсу «Методологія та організація наукових
досліджень з психології» розроблено відповідно до навчального плану підготовки фахівців
освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 «Психологія».

УДК 159.9:001.891] (076)

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Зростання вимог до професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів потребує більш активного залучення студентів до науково-дослідної роботи (НДР). Успішне володіння бакалаврами, спеціалістами та магістрами навичками дослідження і творчої роботи допомагає їм порівняно легко включитися в професійну діяльність, переводити наукові знання в площину практичного використання. У зв'язку з цим до навчальних планів більшості вищих навчальних закладів України включено навчальні дисципліни з основ науково-дослідної діяльності. Науково-дослідна діяльність – це інтелектуальна праця, спрямована на здобуття знань, умінь і навичок впродовж усіх курсів навчання.

НДР студента в навчальному процесі охоплює два етапи: підготовчий та основний. Вони відрізняються за формою і змістом, але переслідують одну й ту саму мету – залучення студентів до самостійної творчої роботи, розвиток у них практичних умінь і навичок.

Дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень з психології» є головною організаційною складовою НДР студента. Важливе значення цього курсу в системі навчання у ВНЗ полягає у можливості проведення цілісного методологічного аналізу щодо розуміння сутності тих явищ, які складають основний навчальний матеріал за фахом. Це істотно наближає методологію до практичної сторони навчального процесу.

Практика показує, що наукова праця підвищує інтерес до вивчення загальних і спеціальних дисциплін за обраною спеціальністю, сприяє формуванню теоретичних і практичних навичок, необхідних фахівцю-досліднику, розширює науковий кругозір і здібності до проведення методологічного аналізу і критичного розуміння досягнень сучасної науки.

Метою вивчення курсу є формування у студентів спеціальності 053 «Психологія» знань та практичних навичок дослідної роботи в галузі психології, необхідних для успішного виконання відповідних функціональних обов'язків у процесі майбутньої професійної діяльності.

Основне завдання курсу – ознайомити студентів з метою, змістом, організацією та методами науково-дослідної роботи.

У процесі вивчення курсу студент має набути такі вміння і навички:

- ✓ вибирати напрямок НДР у рамках професійної діяльності;
- ✓ оцінювати актуальність намічених досліджень, їх зв'язок із сучасною інформаційною політикою нашої країни;
- ✓ формулювати мету і завдання дослідження;
- ✓ визначати об'єкт і предмет дослідження;
- ✓ формувати програму і план проведення досліджень, розробляти методикудосліджень відповідно до вибраної теми;

✓ здійснювати аналітичний огляд джерел наукової інформації за обраною тематикою НДР;

✓ складати й оформляти реферати, статті, звіти про науково-дослідну роботу та рецензії на них.

Для досягнення поставлених завдань паралельно з лекційним курсом проводяться практичні заняття, індивідуальні заняття, які дають змогу закріпити теоретичні знання, сформувати вміння і навички проведення наукових досліджень. У зв'язку з великим обсягом матеріалу та обмеженістю часу, виділеного для практичних занять, окремі питання виносяться на самостійне опрацювання. Форма підсумкового контролю – залік.

ПЕРЕЛІК І ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1.

Тема: Наука як продуктивна сила розвитку суспільства

План

1. Поняття про науку, її сутність і функції. Основи наукознавства.
2. Понятійний апарат науки.
3. Класифікація науки.
4. Методологія психології та етапи її розвитку в класичній, некласичній, постнекласичній психологіях.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Прикладний аналіз основних завдань наукознавства.
2. Характеристика видів наукової діяльності.
3. Місце і роль психології у загальній класифікації сучасних наук.
4. Аналіз методології психології у процесі розвитку психології як науки.

Методичні вказівки

Необхідно ширше розкрити поняття «наука» та такі її соціальні функції як: культурно-світоглядна, безпосередньо виробнича сила та соціальна сила. Охарактеризувати на вільно вибраному прикладі ознаки науки. Висвітлити, що таке наукознавство та його основні завдання. Дати визначення таким науковим поняттям як: наукова ідея, гіпотеза, закон, судження, умовивід, наукова концепція, концептуальність, принцип, науковий факт, наукова діяльність, науковий результат та його основні види, суб'єкти наукової діяльності тощо.

Уміти, спираючись на історичні факти, проаналізувати етапи класифікації наук, їхні відмінності та процеси переходу, основні принципи концепцій класифікації наук. Загалом, класифікація наук – це система супідрядних понять у будь-якій області знання і людської діяльності, система, яка використовується як засіб для встановлення зв'язків і точного орієнтування у всій багатобарвності сформованих понять і відповідних до них груп (класів) об'єктів. Звідси, мета класифікації наук полягає у розкритті взаємних зв'язків між науками на основі визначених принципів і вираження цих зв'язків у вигляді логічно аргументованого розташування, угруповання сукупності наук в єдину систему знань і графічного зображення структури взаємозв'язків між ними в різній формі, у тому числі й у вигляді схем, таблиць, діаграм. Необхідно вміти обґрунтувати методологічний, гносеологічний і логічний підходи, які застосовують для вирішення проблеми класифікації наук. У загальному контексті науки, за характером своєї

спрямованості й безпосереднього відношення до суспільної практики, поділяються на фундаментальні та прикладні, виходячи із цього, потрібно вміти охарактеризувати такий поділ, навести приклади наук, які відносяться до цих груп. Попри це, існує загальна класифікація сучасних наук із відповідними підрозділами, тому її також необхідно розкрити та визначити і пояснити місце психології у ній. У контексті методології психології необхідно широко проаналізувати її дефініцію у порівнянні із загальним поняттям «методологія». Засвоїти відмінності у процесі розвитку психології від класичної, некласичної до постнекласичної із акцентацією на методологічний контекст цих етапів генезису психології.

Контрольні запитання

1. Дати визначення поняття «наука» та пояснити його на конкретному прикладі.
2. Охарактеризувати соціальні функції науки.
3. Розкрити ознаки науки.
4. Що таке наукознавство і які його основні ознаки?
5. Що таке наукова ідея і які її види?
6. Що таке гіпотеза і які її види?
7. Дати визначення таким поняттям як «закон», «судження», «умовивід» та навести приклади до них.
8. Що таке наукова концепція, концептуальність, принцип, поняття та навести приклади до них?
9. Що таке науковий факт, методологія і метод дослідження?
10. Дати визначення поняття «наукова діяльність» і розкрити її види.
11. Дати визначення поняттям: «наукове дослідження», «науковий результат», «науково-прикладний результат».
12. Що належить до основних результатів наукових досліджень?
13. Хто є суб'єктами наукової діяльності і дати їм визначення.
14. Охарактеризуйте етапи історії класифікації наук.
15. Що таке класифікація наук і яка її мета?
16. Висвітлити підходи щодо проблеми класифікації наук.
17. На які групи поділяються науки?
18. До якого класу (підрозділу) у класифікації наук відноситься психологія? – аргументуйте відповідне пояснення.
19. Розкрийте основні контексти методології.
20. Дайте визначення та охарактеризуйте методологію психології.
21. Які основні особливості класичної, некласичної та постнекласичної психологій в контексті методології.

Практичне заняття 2.

Тема: Рівні законів у психології та методологічні принципи наукового пізнання психології

План

1. Основні групи законів у психології.
2. Аналіз методологічних принципів наукового пізнання психології.
3. Полярні принципи у психології.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Аналіз рівнів (основних груп) законів у психології (за Б. Ломовим).
2. Характеристика основних принципів психологічної науки.
3. Особливості полярних принципів у психології.

Методичні вказівки

У модерній науковій психології реально визначити певні позиції щодо законів у психології в процесі наукового дослідження, тому студентам необхідно засвоїти ці позиції, щоб дослідження було об'єктивним, цілісним та з конкретним прогнозуванням. Бо закони розкривають об'єктивні, стійкі, істотні зв'язки між явищами дійсності і їх сукупність становить зміст науки, дає можливість формулювати нові проблеми та здійснювати прогнози подальшого розвитку. Звідси, завдання психології полягає в тому, щоб, користуючись об'єктивними методами, розкрити об'єктивні закони, яким підпорядковується психіка. Закони належать до різних рівнів психічного та розкривають його різні виміри, а тому необхідно студентам засвоїти їхні основні групи, пам'ятаючи, що закони кожної групи виявляють істотні стійкі зв'язки, у процесі дослідження, тільки в певній площині та не можуть бути універсальними, бо мають певні умови і межі дій. Таким чином, методологія психологічного дослідження тому й визначена сучасним станом і зв'язками психології з іншими науками: філософією, соціологією, фізіологією та іншими, які надають своєрідності системі методів та результатам психологічного дослідження і його організації.

Психіка є складним явищем і її пізнання залежить від підходу дослідника, який (підхід) визначається як принцип. У процесі розвитку психології були закладені її методологічні основи, тобто основні принципи: детермінізм, відображення, єдність психіки та її діяльності, розвиток психіки, системно-структурний принцип. Тому студентам необхідно детально вивчити ці принципи, їхню характеристику та особливості, а також ще й вияснити у цьому ж контексті й другорядні принципи, що в сумі дасть можливість глибшого й ширшого пізнання досліджуваної проблеми. Також потрібно звернути увагу й на полярні принципи у психології під час наукового дослідження, щоб чіткіше розуміти та оцінювати природу людини, зокрема на такі: свобода – детермінізм; раціональність – ірраціональність; холізм – елементалізм; конституціоналізм – інвайроменталізм; змінність – незмінність; суб'єктивність – об'єктивність; проактивність – реактивність; гомеостаз – гетереостаз; пізнаваність – непізнаваність.

Контрольні запитання

1. Які основні поняття методології психологічної науки ви знаєте?
2. Назвіть та дайте характеристику структурним рівням методологічного знання.
3. Які форми методології існують?
4. Які ви знаєте моделі розвитку науки?
5. Що таке наукове пізнання?
6. Які особливості психологічного знання виокремлюють?
7. Що таке артефакт?
8. Дайте характеристику методологічним принципам наукового пізнання психології.

Практичне заняття 3.

Тема: Класифікація методів психологічного дослідження та їхній практичний аналіз

План

1. Типологія методів психологічного дослідження.
2. Неекспериментальні психологічні методи.
3. Експериментальні методи психологічного дослідження.
4. Математичні та статистичні методи у психології.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Аналіз методів спостереження та інтроспекції.
2. Особливості методів анкетування та інтерв'ювання.
3. Характеристика методу вивчення продуктів діяльності та біографічного методу.
4. Специфіка експериментальних методів.
5. Властивості математичних та статистичних методів.

Методичні вказівки

Загалом, методи психологічних досліджень можна класифікувати за різними критеріями: теоретичні; експериментальні; неекспериментальні; діагностичні; організаційні тощо. Але деякі науковці пропонують й свої класифікації методів психологічного дослідження із певними уточненнями, що суттєво не впливає на загальну типологію. Доцільно студентам ознайомитися й з такими класифікаціями методів. Для практичного наукового психологічного дослідження, зокрема й під час написання магістерської дипломної роботи, студенти повинні глибоко вивчити зазначені у плані заняття методи психологічних досліджень, щоб чітко розуміти, які з них їм відібрати для дослідження їхньої теми магістерської роботи. Правильний вибір методів сприятиме усій повноті висвітлення тематичної науково-дослідницької проблеми і визначатиме як кінцевий результат, так і оцінювання дипломного дослідження. Поле методів у психології доволі широке, це, зокрема такі методи психологічного дослідження: спостереження, інтроспекція, анкетування, інтерв'ювання, метод вивчення продуктів діяльності, біографічний метод, монографічний метод, експериментальні методи, математичні та статистичні методи.

Кожен із зазначених методів має свої особливості та властивості, які необхідно детально вивчати, щоб знати, які методи можна застосовувати для ефективного наукового дослідження визначеної теми магістерської роботи. Тому методи, це – інструменти для розкриття наукової проблеми і від їхнього правильного підбору залежить не тільки ефективність результатів дослідження, а, навіть, час на його проведення.

Контрольні запитання

1. У чому полягає взаємозв'язок методології, методів та методики психологічного дослідження?
2. Які існують критерії поділу методів психології?
3. Які ви знаєте неекспериментальні психологічні методи?
4. Які експериментальні методи вирізняють у психології?
5. Охарактеризуйте математичні та статистичні методи у психології.

Практичне заняття 4.

Тема: Інформаційне забезпечення наукових досліджень

План

1. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень.
2. Джерела інформації та їх використання в науково-дослідній роботі.
3. Техніка роботи зі спеціальною літературою.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Загальний аналіз алфавітних каталогів, в тому числі книг учених психологів, які знаходяться в Тернопільській обласній універсальній науковій бібліотеці (ТОУНБ).
2. Загальний аналіз систематичних каталогів, в тому числі із галузі психології, які знаходяться в ТОУНБ.
3. Загальний аналіз кодових індексів і зокрема тих, які стосуються психології, за універсальною десятиковою класифікацією (УДК) на базі ТОУНБ.
4. Розробка інформаційно-пошукового матеріалу (джерел): каталоги і WEB сторінки та на базі ДАТО – Державного архіву Тернопільської області.

Методичні вказівки

Згідно теми важливо добре знати чим є інформація, зокрема наукова, та які її основні завдання, так як це важливо для процесу науково-дослідницької роботи, особливо, коли йдеться про накопичення фактичного та інших матеріалів. Загалом, основними джерелами наукової інформації є: монографії, збірники, періодичні видання, навчальна література, надруковані документи, довідково-інформаційні фонди, довідково-пошукові апарати, інформаційні ресурси спільного користування

тощо, тому необхідно знати їхнє наповнення, тобто, що входить до них. Але без знань галузей інформації, їхньої тематичної спрямованості, вийти на джерела інформації неможливо – це буде блукання в лісі. Тому тематичність галузей інформації, її знання, є направляючим вектором до джерел інформації, які, окрім того, ще поділяються на первинні та вторинні.

Загалом, в процесі підготовки та проведення наукового дослідження є такі етапи, зміст яких необхідно глибоко знати: етап накопичення наукової інформації; формування теми, мети і завдання дослідження та визначення проблеми, обґрунтування об'єкту і предмету, мети, головних завдань, гіпотези дослідження; теоретичне дослідження; проведення експерименту, опитування та інших методів емпіричного і теоретичного досліджень, необхідність у яких впливає (більшим чи меншим чином) із теми, мети і завдань дослідження; оформлення результатів НД, висновків, рекомендацій, наукової новизни та практичної значущості. Для отримання джерел інформації використовують інформаційно-пошуковий апарат бібліотек, зокрема таку інформаційно-пошукову мову (ІПМ) як універсальну десяткову класифікацію (УДК), на яку з другого півріччя 2017 року почали переходити усі бібліотеки України і яка використовується у країнах Заходу, а, натомість бібліотечно-бібліографічну класифікацію (ББК) вже не використовують в нашій країні, вона залишилася тільки в деяких пост-радянських республіках. Тому треба знати кодові позначення УДК для ефективного інформаційного пошуку та, зрештою, для оформлення своїх наукових робіт. Але основою інформаційно-пошукового апарату бібліотек є каталоги, головними із яких є алфавітний і систематичний. У зв'язку з цим треба вміти ними ефективно користуватися. Окрім того, інформацію можна отримати через Internet із WEB – сторінок, але слід зазначити, що у відношенні до такого джерела інформації, виникають сумніви щодо її достовірності, а тому необхідно у процесі вивчення даної навчальної теми звернути увагу на недоліки WEB, а також на техніку і методику опрацювання писемних джерел, на практичні прийоми, щоб зекономити час та правильно оформити наукове дослідження згідно нових вимог.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення понять «інформація», «наукова інформація» та які її основні ознаки?
2. Перелічіть та поясніть основні джерела науково-технічної інформації.
3. Які є галузі інформації?
4. Висвітліть головні етапи підготовки та проведення НД.
5. На які групи поділяється наукова інформація?
6. Розкрийте зміст первинної і вторинної інформації.
7. Що таке достовірність та які є групи методів її доказу?
8. Висвітліть, загально, інформаційно-науковий апарат бібліотек.

9. Охарактеризуйте, загально, УДК.
10. Розкрийте відмінності бібліотечних каталогів.
11. Які недоліки інформаційних WEB – сторінок?
12. Висвітліть етапи вивчення наукових джерел інформації.
13. Поясніть техніку, методику і прийоми ефективного опрацювання наукових джерел інформації і правильного оформлення НДР.

Практичне заняття 5.

Тема: Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами

План

1. Загальна характеристика технологічних процесів наукового дослідження.
2. Методика і правила оформлення звіту про виконану НДР та бібліографічного апарату наукових досліджень.
3. Пошук інформації у процесі НДР.
4. Електронний пошук наукової інформації.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Загальна характеристика процесів наукового дослідження.
2. Методика пошуку наукової інформації в мережі Internet.
3. Приклади правил оформлення бібліографічного опису окремих видів джерел.

Методичні вказівки

Дана тема вимагає глибокого вивчення технології і логіки наукового дослідження, а також його технологічних циклів, зокрема: формулювання теми НД та розробки робочої гіпотези; визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження; виконання теоретичних і прикладних НД; оформлення виконаної науково-дослідної роботи, а за необхідності, й звіту про її виконання.

Щодо формування теми НД, то необхідно мати на увазі, що формування її, як свідчить досвід, проходить у два етапи: перший – примірний, чорновий чи робочий, а другий – конкретизований, остаточний, який загалом, із незначними уточненнями, впливає із кінцевого, завершального змісту наукового дослідження. Подібного бажано уникати під час формулювання розділів і підрозділів при розробці проблеми дослідження. А далі в процесі дослідження необхідно дотримуватися певних вимог, а саме, що тема має бути актуальною, вирішувати нове наукове завдання, бути значущою та відповідати відповідному профілю науковця чи наукового колективу. Також необхідно знати, що при формулюванні теми дослідник створює припущення, тобто робочу гіпотезу, яка є головним методологічним інструментом, що організовує

процес дослідження й визначає його логіку, так як головне завдання гіпотези – розкрити ті об’єктивні зв’язки та співвідношення, що є визначальними для досліджуваного явища чи процесу. Окрім того, слід добре розуміти такі елементи процесу дослідження як: мета, повідомлення, запис прочитаного, виписки, анотація, конспект джерел або їхні копії, що сприятиме аналітичному огляду літератури і джерел із теми дослідження, а також правильному формулюванню об’єкта, предмета і завдань дослідження. Вміти оформляти звіт про виконану НДР, який повинен складатись із трьох частин: вступної, основної і додатків та знати їхні структурні елементи і яким текстом вони заповнюються.

Та слід зазначити, що будь-яка наукова робота повинна супроводжуватись бібліографічними списками використаних джерел і літератури, тому треба вміти правильно скласти бібліографічний опис, який являє собою сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, котрі наведені за певними правилами і достатні для загальної характеристики та ідентифікації видання чи архівного документа. Знати із яких зон складається бібліографічний опис, а зони – із відповідних елементів бібліографічного опису, наприклад, знаків передписаної пунктуації, відомостями про видання, зони вихідних даних, відомостями про обсяг документа і т. п., та вміти правильно їх оформити. Також потрібно добре знати правила бібліографічного опису окремих видів документів, щоб без їхнього порушення оформити бібліографічний опис у науковій роботі – для цього у тексті лекції даної теми наведені відповідні приклади, які є обов’язковою вимогою, в тому числі й для джерельної інформації із мережі Internet, приклади оформлення якої також є в тексті лекції.

Контрольні запитання

1. Процеси наукового дослідження. Загальна характеристика.
2. Формулювання теми наукового дослідження.
3. Постановка проблеми наукового дослідження.
4. Визначення мети, завдань, об’єкта і предмета дослідження.
5. Виявлення і ознайомлення з основними літературними та архівними джерелами.
6. Методологія теоретичних досліджень.
7. Бібліографічний апарат наукових досліджень.
8. Наукова інформація та способи її пошуку.
9. Пошук інформації за ключовим словом.
10. Комп’ютер як інструмент науково-дослідної роботи.
11. Пошук інформації в процесі наукової роботи. Загальна характеристика.
12. Поняття «інформаційний пошук». Етапи інформаційного пошуку.
13. Визначення теми інформаційного пошуку, а також його хронологічних мовних та географічних меж.

14. Джерела пошуку інформації, їх класифікація.
15. Джерела первинної та вторинної інформації.
16. Характеристика масиву інформаційних матеріалів.
17. Пошук інформації, його етапи.
18. Бібліографічний пошук інформації з суспільних наук, в т.ч. із психології.
19. Пошук бібліографічної інформації в каталогах і картотеках.
20. Електронні засоби пошуку інформації.

Практичне заняття 6.

Тема: Специфіка організації та проведення наукового дослідження у психології

План

1. Послідовність проведення наукового психологічного дослідження.
2. Методи зведення результатів експериментальних досліджень.
3. Обробка та оформлення результатів дослідження.
4. Мова і стиль викладу змісту наукової праці: основні вимоги і прийоми.
5. Вимоги щодо академічної доброчесності в процесі наукових психологічних досліджень.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Аналіз ознак наукового підходу до вирішення проблеми психологічного дослідження.
2. Широкий аналіз етапів психологічного дослідження.
3. Особливості подання результатів дослідження у таблицях.
4. Характеристика форм узагальнення результатів дослідження.
5. Особливості мови і стилю викладу змісту наукової праці: основні вимоги і прийоми.
6. Аналіз основних аспектів академічної доброчесності із Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ТНТУ ім. Івана Пулюя від 01.11.2019 р.

Методичні вказівки

Важливо, щоб студенти у магістерській дипломній роботі, перш, ніж до неї приступити, вияснили, які існують ознаки наукового підходу до вирішення проблеми психологічного дослідження згідно обраної чи визначеної теми. У психологічному дослідженні є загальні правила (принципи), дотримання яких обов'язкове для отримання достовірного матеріалу, а також є логічні етапи (від поставленої наукової проблеми до висновків). І у цьому контексті головним принципом є принцип об'єктивності.

Етапи психологічного дослідження необхідно досконало вивчити і зрозуміти їхню логічну методологічну послідовність із усіма необхідними аспектами процесу дослідження: від об'єкта і предмета, мети, гіпотези та завдань до формулювання висновків і визначення сфери застосування. Тому необхідно знати, що таке гіпотеза, яка займає центральне місце в дослідженні і є конкретною формою наукового передбачення, яку висловлюють у вигляді припущення, щоб пояснити таким чином явища чи процеси, які вивчаються. Так, гіпотеза магістерського дослідження з психології – це зроблене на основі детального критичного і пізнавального аналізу відповідних наукових джерел, власних розміркувань і спостережень припущення про основні напрями і етапи розв'язання конкретної (вибраної) наукової проблеми. Зазначене студентам важливо розуміти, бо це – старт для спринтерської чи марафонської дистанції психологічного дослідження. Також, важливо підібрати найефективніші методи для проведення дослідження. Окрім того, для оброблення результатів дослідження необхідно правильно застосовувати різні статистичні, табличні й графічні методи та згідно методологічних вимог їх правильно оформляти, на що також слід звернути увагу.

Формою узагальнення результатів дослідження може бути усний виклад або друкована праця. Магістерська праця під час її захисту включає одне й друге. Усний виклад та друковані праці (реферат, наукова стаття, автореферат, науковий звіт, дисертація, монографія) мають свою логіку побудови та певні особливості.

Важливе значення в оформленні тієї чи іншої наукової праці має мова і стиль викладу її змісту. Тому студентам необхідно уважно вивчити основні вимоги і прийоми щодо цих аспектів, бо письмове оформлення наукової праці вимагає точності й виразності відображення думок дослідника, у нашому випадку – потенційного магістра. Доречно, звернути увагу на термінологію, рубрикацію тексту, абзаци, розділи і підрозділи, методичні прийоми фразеологію, надмірності у вживанні іншомовних слів тощо.

У контексті вимог щодо академічної доброчесності в процесі наукових психологічних досліджень, то студентам під час написання магістерської роботи обов'язково потрібно знати основні аспекти Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу, яке діє в ТНТУ ім. Івана Пулюя від 01. 11. 2019 року, а саме: принципи та фундаментальні цінності академічної доброчесності; види порушень академічної доброчесності; попередження проявів академічної доброчесності; академічну відповідальність учасників університетської спільноти за порушення академічної доброчесності; функції комісії з академічної доброчесності, щоб дотримуватися норм цього Положення.

Контрольні запитання

1. Який існує порядок проведення наукового дослідження?
2. Охарактеризуйте методи зведення результатів експериментальних досліджень.
3. Які вимоги існують до обробки та оформлення результатів дослідження?
4. Назвіть правила до мови і стилю викладу змісту наукової праці.
5. Які існують прийоми викладення наукових матеріалів?
6. Розкрийте основні аспекти Положення про академічну доброчесність прийнятого в ТНТУ ім. Івана Пулюя.

Практичне заняття 7.

Тема: Магістерська дипломна робота: написання, оформлення, захист

План

1. Загальні положення.
2. Магістерська дипломна робота: загальна характеристика, послідовність виконання та оформлення.
3. Етапи роботи над дослідженням та оформленням магістерської дипломної роботи.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Методика виконання і оформлення магістерської дипломної роботи.
2. Підготовка і процедура захисту магістерської дипломної роботи.
3. Технологічний зміст «Авторської довідки» дипломної магістерської роботи.

Методичні вказівки

Тема розкриває всі елементи щодо підготовки, процесу виконання і оформлення магістерської дипломної роботи. Успішне виконання НДР перш за все спирається на добрі знання курсу «Методологія та організація наукових досліджень з психології», його методологічної і методичної бази. Загалом, це виконання здійснюється у кілька етапів: формується тема і мета; проводиться загальне ознайомлення із літературними джерелами, дотичними до теми, складається короткий план-проспект дослідження і загальний календарний план виконання НДР.

Магістерська дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання студента у вузі і є самостійною творчою роботою, яка носить, у нашому контексті, психологічний зміст дослідження, відбиває рівень теоретичних знань і практичних навичок випускника, його здатність до професійної діяльності як фахівця. Загалом, у більшості

випадків магістерська дипломна робота є поглибленою розробкою теми курсової та бакалаврської робіт студента-випускника.

Успішний захист магістерської дипломної роботи є підставою для присвоєння випускнику ЕКом кваліфікації відповідно до чинного «Переліку кваліфікацій» розробленого МОН України та видання йому державного документа про вищу освіту. Основними завданнями виконання магістерської дипломної роботи є: закріплення та поглиблення теоретичних знань та набуття умінь самостійного вирішення конкретних завдань у різних галузях народного господарства, освіти, виховних закладах різноманітного профілю, силових структурах, центрах психологічно-соціальної реабілітації та допомоги тощо; набуття умінь самостійного аналітичного опрацювання та обґрунтування конкретних психологічних проблем у вищеперелічених установах; розвиток умінь студентами самостійно систематизувати та аналізувати літературу з теми, оволодіння методикою досліджень узагальнень та логічного викладу матеріалу. Відповідно до цих загальних завдань, студент повинен ґрунтовно розкрити усі технологічні елементи дипломної роботи згідно із відповідними вимогами та процесом підготовки, написання і оформлення її, а також вивчити своєрідну методику підготовки та процедури захисту магістерської дипломної роботи.

Контрольні запитання

1. Чим є магістерська дипломна робота?
2. Які основні завдання виконання дипломної роботи?
3. Що повинен уміти студент при виконанні дипломної роботи?
4. Якими є загальні вимоги до дипломної роботи?
5. Якою має бути структура магістерської дипломної робіт?
6. Які елементи наповнюють підготовчий етап дипломної роботи?
7. Яким змістом повинні бути наповненні вступ, основна частина і висновки дипломної роботи?
8. Розкрийте оформлення списку використаних джерел.
9. Як оформлюються ілюстрації, таблиці, формули і додатки до магістерської дипломної роботи?

ПЕРШОДЖЕРЕЛА ТА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. 3-є вид., перероб. і допов. К.: ВД «Професіонал», 2005. 240 с.
2. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. К.: Кондор, 2003. 192 с.
3. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ. курс., асп. і ад. / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учб. літ-ри, 2010. 352 с.
4. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами: методичні рекомендації/ уклад.: М. П. Гребенюк, Г. З. Шевчук. Луцьк : ВІППО, 2019. 60 с.
5. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. К.: [Б.В.], 2003. 116 с.
6. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс] –Електрон. дан. – К.: Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12>, вільний. Назва з екрану.
7. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень К.: РНКЦ «ДІНІТ», 2000. 259 с.
8. Стоцький Я. В. Методологія досліджень комплексної історії єпархій і монастирів УГКЦ на сучасному етапі. *Наук. зап. ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. Сер. Історія.* 2014. Вип. 1. Ч. 3. С. 221 – 226.
9. Стоцький Я. В. Методологічні особливості дослідження полівекторної історії парафій, монастирів і єпархій УГКЦ. *Українське релігієзнавство.* 2015. № 71 – 72. С. 161 – 170.
10. Стоцький Я. В. Наука і релігія крізь призму діяльності лауреатів Нобелівської премії (за винятком нобеліантів Премії миру). *Наук. зап. ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. Сер. Історія.* 2017. Вип. 1. Ч. 2. С. 92 – 100.
11. Стоцький Я. В. Науковий і організаційний внесок Івана Пулюя у перший повний україномовний переклад Біблії. *Народознавчі зошити.* 2022. № 3 (165). С. 647 – 656.
12. Стоцький Я. В. Вплив релігійної (конфесійної) ідентичності на сучасне українське суспільство: психологічно-політологічний контекст. *Народознавчі зошити.* 2024. № 3 (177). С. 510 – 517.
13. Стоцький Я. В. Діяльність пізньопротестантських Церков у Західній Україні (1920-ті – 1991 рр.): політологічний аналіз конфесійних трансформацій: *монографія.* Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2023. 273 с.
14. Стоцький Я. В. Застосування методу інтерв'ю для наукових досліджень студентів-психологів. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 05 – 06 жовтня 2023 р.) / ред. кол.: Петровський О. М., Вітенко І. М. та ін. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 268 – 270.*

15. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с.
16. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підруч. 4-те вид., випр. і доп. К.: Знання, 2004. 307 с.

Додаткова

1. Герасін О. І. Електронні видання та Internet. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», кафедра природничих наук та інформатики. К.: Університет «Україна», 2010. 30 с.
2. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис : загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1- 2003, ГОТ). Видання офіційне. К. : Держспоживстандарт України, 2007. 124 с. (Система стандартів з інформації, бібліотечної і видавничої справи).
3. Пастухов О. М. Авторське право в інтернеті. К.: Школа, 2004. 144 с.

Електронні ресурси

1. Сторінка курсу в A-Tutor, ID:.. URL:
2. <http://www.nbuv.gov.ua> – офіційний сайт Наукової бібліотеки ім. Вернадського.
3. <http://www.lib.com.ua> – офіційний сайт Електронної бібліотеки.
4. <http://www.risu.ua> – офіційний сайт Релігійно-інформаційної служби України.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ	3
ПЕРЕЛІК І ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	5
Практичне заняття 1	
Наука як продуктивна сила розвитку суспільства	5
Практичне заняття 2	
Рівні законів у психології та методологічні принципи наукового пізнання психології	7
Практичне заняття 3	
Класифікація методів психологічного дослідження та їхній практичний аналіз	8
Практичне заняття 4	
Інформаційне забезпечення наукових досліджень	9
Практичне заняття 5	
Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами	11
Практичне заняття 6	
Специфіка організації та проведення наукового дослідження у психології	13
Практичне заняття 7	
Магістерська дипломна робота: написання, оформлення, захист	15
ПЕРШОДЖЕРЕЛА ТА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА	17

Навчально-методична література

Стоцький Я. В.

**Методичні вказівки
для практичних занять з курсу**

**МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПСИХОЛОГІЇ**

для студентів спеціальності 053 «Психологія»
всіх форм навчання

Комп'ютерне макетування, набір, верстка та коректура – Я. В. Стоцький

Формат 60х90/16. Обл. вид. арк. 0,90. Тираж 10 прим. Зам. № 3782.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4226 від 08.12.11.